

ВИДАННЄ СОЮЗА ВІЗВОЛЕННЯ УКРАЇНИ

ОРЕСТ КИРИЛЕНКО

УКРАЇНЦІ В АМЕРИЦІ

ЦІНА 50 СОТ.

UKR RES
DUPLICATE

ВІДЕНЬ, 1916.

НАКЛАДОМ „СОЮЗА ВІЗВОЛЕННЯ УКРАЇНИ“.

З друкарнї Адольфа Гольцгавзена у Віднї.

Спішіть з замовленнями!

В адміністрації „Вістника Союза визволення України“ (Josefstädterstraße 79/6, Wien, VIII. Телефон 13.430, чек-кonto 107.090) можна ще набути такі видання „Союз визволення України“:

к. с.

Тарас Шевченко. Кобзарь. Випуск 1 і 2. Кождий вип.	в оправі	1'40
	брюшур.	1'
Проф. М. Грушевський. Як жив український народ. Коротка історія України. З малюнками і картою України		—50
Сім пісень. Гостинець для українських воїків. З нотами		—20
Др. Б. Барвінський. Звідки пішло імя Україна		—20
Краснов. Що тепер діється в Росії		—10
Др. М. Лозинський. Галичина в житті України		—60
Українські колядки.		—20
Холмщина		—30
М. Возняк. Наша рідна мова. З портретами		—10
Проф. І. Шишманов. Роль України в болгарському відродженню. (Вплив Шевченка на болгарських поетів передвізвольної доби)		—20
Проф. С. Томашівський. Церковний бік української справи		—30
О. Кириленко. Українці в Америці		—50
Др. І. Крипякевич. Українське військо. Короткий історичний нарис з малюнками		—40
Др. Л. Цегельський. Русь-Україна і Московщина-Росія. З картою України		—80
Др. Осип Назарук. Слайдами Українських Січових Стрільців. З малюнками		3'50
Prof. M. Hruschewskyj. Die ukrainische Frage in ihrer historischen Entwicklung (Українська справа в її історичному розвитку)		—50
G. Kleinow. Das Problem der Ukraina, Українська проблема — про умови самостійної української держави)		—20
Dr. S. Rudnyćkyj. Ukraina. Land und Volk. Eine gemeinschaftliche Landeskunde. (Україна. Край і народ. Загально-доступна географія України), брюшур.	в оправі	10'— 12'—
Україна. Край і народ. 40 образків з вище наведеної книжки		2'—
H. Boczkowski. Ukrajina a ukrajinská otázka. (Україна як українське питання) по чеськи. З картою України		1'—
V. Choma-Dovski. Ukrajina i Ukrajinci (по хорватськи). З картою України		1'—

Гроши просимо висилати одночасно переказом або чеком ч. 107.090

Адміністрація.

ВИДАННЄ СОЮЗА ВІЗВОЛЕННЯ УКРАЇНИ.

OREST KIRILENKO.

[KYRYLENKO] OREST

УКРАЇНЦІ В АМЕРИЦІ.

ВІДЕНЬ, 1916.

НАКЛАДОМ „СОЮЗА ВІЗВОЛЕННЯ УКРАЇНИ“.

З друкарні Адольфа Гольцгавзена у Відні.

E 184
U5K⁹⁷
1916
МАГН

Вступні уваги.

Минуло вже більше ніж два десятки літ, відколи наша еміграція з Галичини, Буковини й угорської України почала тягнути ся шнурком гень далеко за синій Атлантик у погоні за кращою долею. Не цікавість пізнати новий край, не авантурний дух, як в інших народів, не бажання захопити собі кусень нової землі для свого родинного краю пігнали нашого брата додалекої Америки, а радше ті економічні відносини в ріднім краю, які не давали йому спромоги забезпечити постійний кусень чорного хліба для себе й родини.

В причини, які пхнули наших земляків на дорогу еміграції, не буду тут входити, бо чи їй потрібно? Всім нам вони їй так звісні. Темою моєї статі буде радше поінформування широких кругів читачів старого краю, які може до цього часу не мали ніде нагоди довідати ся про долю, яка стрінула наших земляків на тій далекій, нам незнаній землі, а їх прибраній вітчині. Ся статя буде передовсім інформаційного характеру, загального характеру про життя її побут, сучасність і будучність заморських Українців, розсипаних по всіх усюдах просторої Америки. Не буду займати ся на сім місці також ріжними поглядами, одобреннями чи осудами нашої еміграції, які кружать головно серед галицько-української суспільності, бо сї погляди найчастійше не сперті на познайомленню з станом справи, а звичайно присвоєні собі з оповідань або з преси без критичного розбору її оцінки. Фільософувати про нашу еміграцію дало ся-багато, але я тої гадки, що найшло ся-б у ній більше

добрих сторін ніж злих, коли на справу дивити ся з вселюдського пункту погляду, як також з доброю волею, без упереджень і з відкиненням утертих загальників. Та неконче й брати справу з вселюдського пункту погляду, бо, дивлячи ся на нашу еміграцію й через українські окуляри, найдемо в ній багато для нас додатних сторін. Однаке тут не місце обговорювати добрі чи лихі сторони еміграції.

Де живуть наші переселенці в Америці.

Щодо самого розміщення Українців в Америці, то жаль не можна вказати на одну провінцію або хочби на один край і сказати, що наші земляки осіли ся тут і живуть, бо всі вони розсипані по цілій Америці — північній і південній — тай дуже часто переселяють ся з місця на місце; завжди залежні від економічних обставин, господарського добробуту чи фінансових кріз і тому часто приневолені змінити місце побуту, з виїмкою хиба тих, що осіли ся в Канаді на фармах (хуторах) і загосподарили ся. Та хоч розсипаність найкраче характеризує оселі наших емігрантів в Америці, все-ж-таки можна здебільшого означити, в яких частях Америки живуть наші земляки.

Почнемо від південної Америки. Тут осіли ся наші емігранти передовсім у Бразилії й Аргентині та в меншій мірі в краях, що граничать з Бразилією й Аргентиною. Згори мушу зазначити, що еміграція до південної Америки є дуже некорисна, йшла туди тільки в самих початках, а дуже охолола, коли довідали ся люди про тамошні обставини.

В північній Америці порадніше поділити Українців на дві групи: 1. в Злучених Державах, 2. в Канаді. Сливе в кождім стейті (провінції) Злучених Держав найдемо Українців від Нью Йорку до Тихого океану, від Мексика до канадського кордону, та більшими громадами осіли ся наші емігранти в східних провінціях Злучених Держав, близше до Атлантику, як-от у Нью Йорку, Нью Джерсі, Ма-

сачусетс, Пенсильванії, Огайо, Індіянї, Іллінойс, Вісконсін, Мінесоті, та далеко над Тихим океаном у Монтані, Вашингтоні й Каліфорнії. Найбільше число всіх-таки осіло ся в найближчих провінціях до Атлантику: в Нью Йорку, Масачусетс, Пенсильванії й Нью Джерсі. В інших провінціях оселі українських емігрантів уже рідше й менше численні. Що відносить ся до Канади, англійської кольонії, сумежної з Злученими Державами, то українські емігранти розміщені там уже більше компактною масою ніж у Злучених Державах. Осіли ся вони тут головно в трьох західних провінціях: у Манітобі, Саскачевані й Альберті, хоч і по інших провінціях Канади також багато наших емігрантів, та про них не можна сказати, щоб вони там осіли ся, бо вони є сезоновими зарібниками й переносять ся з місця на місце, як перелетні пташки. Сьогодні зайняті при будові залізниці в східній провінції Онтаріо, а на другий місяць можемо вже тих зарібників найти аж у Британській Колумбії, далеко над Тихим океаном в углекопах Скалистих Гір. У трьох вище згаданих провінціях Канади осіли ся головно наші селяне-емігранти, які в перших роках свого приїзду до Канади хопили ся за землю й на ній на постійно загосподарили ся. В сих провінціях є українські оселі по кількасот кілометрів вздовж і вшир, осів ся тут галицький емігрант побіч буковинського й живе тим самим життем „старого краю“ та світоглядом, який привіз з собою. Серед сих осель подорожній може їхати днями, та не догляне нічого більше крім хат, збудованих на галицький лад, і тут і там дерев'яних церков, подібних до старокраєвих. У Манітобі находяться величезні українські кольонії в повітах Емерсон, Селькірк, Гімлі, Давфін і Етельберт; в Саскачевані в повітах Канора, Йорктон, Гумбольдт, Саскатун, Ростерн і інших; в Альберті в повітах Вегрівіль, Едмонтон, простягаючи ся гень далеко на північ від сих двох повітів.

В далекій Алясці не недостає також наших земляків, які завандрували в ту ледовату далеку країну, зваблені баґацтвом того краю. Аляска — край непривітно зимний; є

тут багато копалень золота, до яких рік річно виїздить усе багато зарібників з Канади або Злучених Держав, однаке скоро вертають ізза кліматичних причин. Між сею течією зарібників, що мандрують до зледенілої Аляски за великими заробітками, є й багато наших земляків, більше відважних або радше авантурних молодців. Та до Аляски не вертатиму більше в сій статі, бо нема туди ніякої нашої еміграції, хиба тільки таки за золотом дехто вирветь ся з Канади або Злучених Держав.

Розміри української еміграції.

Наша еміграція до північної Америки датується від 30 літ тому. Почала ся наперед до Злучених Держав, а пізнійше, приблизно двадцять літ, звернула ся й до Канади, куди в останніх декількох десятках років звернула ся еміграція з усіх країв західної й центральної Європи. Про чисельність наших українських емігрантів в обох Америках, полуночній і північній, не маємо ніяких достовірних статистичних даних, усе, що знаємо про чисельність наших виселенців в Америці, оперте більше на здогадах, на відомостях, поданих тамошніми українськими часописами, на досвідах наших священиків і ріжних культурних організацій. Вірних статистичних даних не маємо ні в Злучених Державах ані в Канаді, а вже й не говорити про Бразилію, чи радше цілу полуночну Америку, де мешкають наші земляки. Не маємо їх ось з яких причин: 1. тому, що емігранти розсипали ся по цілім краю, 2. правительство, яке переводить список людності, не дуже й дбає про те, щоб мати докладний список по народностям, і ті, що займають ся таким списком, не дуже то й випитують, якої народності, хоч у списках є на се рубрика, вони й волять, як якийсь чужинець запише себе Американцем або Канадійцем замісце Українцем, Поляком, Литвином, чи як там; 3. а також тому, що більшість наших емігрантів несвідомі самі того, як себе докладно назвати при державних списках, або й уже при

самім візді⁷ до нового краю. Одні звуть себе Австрійцями, Галичанами, інші просто Поляками, ще інші знову Мадярами, багатьох з них той, що робить перепись, записує як „Russian“ тому, що не розуміє нічого з інформації, поданих інтересуючою стороною, — й так наші емігранти в перших початках просто згубилися в державнім списі через своє неуvtво. Вже в останніх декількох роках узагальнився термін „Ruthenian“; уживають його наші часописи, культурні організації й ширший загал наших емігрантів. Є надія, що вже незабаром буде сей термін усім знаний і усуне всякі непорозуміння. Тоді й будемо краще представлятися в державній статистиці. Тому тепер не можна опертися на державних списках, коли говоримо про чисельність наших емігрантів в Америці, а тільки на наших власних обчисленнях і припущеннях, що, розуміється, зближується до правди тільки в приближенню. Наші приватні обчислення, як подає українська преса в Америці, допускають такі числа: У Злучених Державах припускають, що живе не менше ніж чотириста, а не більше ніж пятьсот тисяч Українців, а для Канади приймають число між двістап'ятьдесятью до триста п'ятьдесят тисяч. Щодо Бразилії, то не можемо подати й приближного числа, бо не знаємо його самі; рух серед наших переселенців там дуже слабий, незорганізований. Усе там пропадає в темноті, без ніяких поривів або зусиль до якихось організацій або народної роботи. Словом, еміграція до південної Америки для нас була й є зовсім некорисна, а навіть шкідлива, як особисто для кожного, що там вийздить, так і для всеукраїнської справи.

Серед емігрантів у північній Америці стрічаемо найбільше наших галицьких селян, з ріжних повітів східної Галичини, по них чисельно йдуть Українці з Буковини, а вже по тих стоять угорські Українці або „Руснаки“, як вони себе звуть. Російських Українців загалом дуже мало, просто зникаюче число в Америці, бо еміграція з російської України не йшла до Америки ніколи масово, а [приїхали там здебільшого тільки ті Українці, які мусіли виїхати із за-

політичних причин. Російські Українці се просто рідкість серед наших емігрантів в Америці.

Чим займають ся наші емігранти?

У Злучених Державах працюють наші емігранти найбільше по копальнях вугля, по ріжних фабриках, при будові й удержанню залізничних доріг, а малий процент має свої власні крамниці, гостинниці або інші торговельні підприємства. Праці там вимагають тяжшої ніж у старім краю, звичайно десять годин денно, та платять за те від двох до трьох доларів на день. Багато з зарібників, що працюють при будові нових залізничних доріг улітку, або при більших господарствах, лишають ся на зиму без праці. Такі з'їздять ся на зиму до більших міст і тут ждуть другої весни, оплачуючи прожиток грішми, заробленими влітку. Не без того, що зарібники можуть і зимою дістати зайняття по великих лісах у західних стейтах Злучених Держав, або таки й при великих господарствах, та плата за те вже дуже мала зимою й вистарчає хиба тільки на прожиток.

В Канаді стоїть уже справа трохи інакше. До Канади вийшло багато селянських родин, які займали ся в себе рільництвом. Так і там ухопили ся за землю, яку правительство дає даром кожному, хто приде до Канади й хоче зайняти ся оброблюванням землі. Кождий мушкіна по 18 літ може дістати для себе 160 акрів (приблизно 120 моргів) землі, коли заявить, що хоче на тій землі мешкати й управляти її, тільки за заплатою вписового десять доларів (50 корон). По трьох роках може дістати на ту землю контракт і аж тоді може її продати, колиб хотів, а не скорш. Другий раз уже не можна дістати землі даром, хиба купити.

Наші селянне з Галичини громадно осіли ся в Канаді на фармах у трьох вище згаданих провінціях і до сьогодні вже багато з них є заможними господарями (фармерами). Та також і багато наших емігрантів у Канаді поселилися

по містах і містечках, звичайно там, де зосереджується фабричний, торговельний і промисловий рух. Правда, фабричний рух у Канаді не такий розвинений, як у Злучених Державах, і тому по містах нема постійного зайняття для щоденого звичайного зарібника, зате є велике запотребовання робочої сили при ріжних будівлях, ріжнородні услуги, дальше при будові нових залізничних доріг, яких у Канаді рік річно будують далеко більше, ніж в якісь іншім краю. Всі наші емігранти, що приїздять до Канади без родини, одинцем, не на постійне мешкання, а тільки на заробітки, працюють при таких роботах або також у заможніших фармерів, які ведуть більші господарства й потребують помочи. На зиму звичайно з'їздяться всі сезонові зарібники до більших міст і тут ждуть весни, або йдуть, коли хочуть, на зимові заробітки по великих канадійських лісах — у тартаки, дроворубні і т. д. Немало також наших емігрантів працює по копальнях вугля в Британській Колюмбії, де заробітки бувають пересічно добрі, хоч праця тяжка й завжди злучена з небезпекою. Про платню таких сезонових зарібників не можна нічого докладного й певного сказати, бо нема ніяких сталих норм, а чинники, які впливають на підвищення або зниження винагороди за працю, дуже змінливі та підлягають ріжним обставинам. У приближенню справа платні мається так: сезонові зарібники при залізничних дорогах заробляють денно від 2 до 2 й половини долара на день, також так і зимою по лісах; по углекопах платня не денна, а залежить від того, хто більше зробить так, що сильніший може тут заробити й 5 доларів денно. По більших господарствах наймають зарібників лише на місяці, а не на дні, та платять від 30 до 40 доларів з прожитком на місяць; з тою виїмкою, що в часі жив на яких шість, сім тижнів наймають також і на дні та платять і по 3 долари на день з прожитком. Праця на жнивах при збиранню збіжа з поля або при молоченню паровими машинами.

На жаль, нема між нашими емігрантами в північній Америці якихсь ремісників-фаховців, хиба дуже малий

процент. Усі приїздять тільки з сильними руками та сповняють для Американців саму чорну, брудну роботу, як там називають працю „дроворубів і водоносів“. Можемо хибатим потішити ся, що вже молодше покоління частійше й радше береть ся за якесь ремесло, вступає в ремісничі варстти, записується ся до торговельних шкіл, познайомлюється з місцевою торговою та промислом, щоб не зостати назавжди чорним волом, а сягнути по щось краще. Є й тепер уже, як у Злучених Державах, так і в Канаді немало наших купців, торговців площами, промислових чи торговельних агентів, однаке все те дрібне поки-що, незорганізоване, часто без найменшого підготовлення до фаху, а так висунене на верх хвилею, випадком. Та все поволі йде до кращого. Можна надіяти ся, що той час не далекий, коли наші емігранти в Америці не будуть тільки послугачами.

Невідрядний для нас факт, що наші земляки і в Америці не мають підприємчого духа до купецтва й торговлі загалом, а ставлять ся зовсім байдужо до неї. Знаю кольонії в північній Америці, які тягнуться десятками миль, де засів самий український народ, отже маленьке море своїх, — ані одного чужинця між ними, щоб обробляв землю так, як вони, і був їх сусідом, а вже коли в містечко, хочби й яке мале серед такого моря своїх, у містечку безумовно мусить бути Жиди й, де не повернутися серед наших емігрантів в Америці, там усе найдете Жидів, дрібних крамарів і торговників. Торговлю для загалу наших емігрантів в Америці ведуть Жиди так, як се діється ся і в Галичині, що виходить нам на велику шкоду.

Як живуть наші емігранти в Америці.

Про життя наших заморських земляків, як по містах, так і по фармах обмежується декількома замітками. За рібники, які живуть переважно по містах, провадять життя, подібне до життя їх товаришів в Європі по містах. Розуміється ся, що я не говорю про зарібників інших на-

родностей, а тільки про наших, українських. Чужі живуть там краще, бо вони вже осіли ся й чують ся вдома. Коли ощадні, будують для себе власні доми по містах. А наші сезонові зарібники не почувають себе вдома, стають ся заощадити кождий зароблений гріш (не всі щадять, що правда), щоб відіслати до родинного краю на сплачене довгу або на викуп заставленого поля, чи кусник ґрунту, тому й багато з них по містах живе псячим життєм. Живуть переважно по перелоднених і брудних дільницях, по старих, темних мешканнях, часто більше в кімнаті, ніж на се позволяє закон так, що в часописах часто читається про се, як карають наших зарібників по судах за те, що мешкає забагато разом в одній хаті. Не лише їх ощадність заставляє їх так жити, бо часом зовсім не ощадність, а та навичка, з якою приїхали, жити в тіснім, маленькім і бруднім кутику, — значить, нема в них вимог чогось кращого й естетичноїшого. Знаю, що сотки й тисячі наших зарібників в Америці туляться в маленьких, вогких і брудних мешканнях, а на п'ятику видають місячно стільки, що могли-б собі за те найняти просторе мешкання, та ні, вони радше видадуть гроші на пиво. Американці знають нашого зарібника з надмірного уживання напоїв і пізнають хати, де живуть наші емігранти по тім, що коло них находиться багато бочівок від пива. І се факт, а не вигадка. Відомо, що робітники в Америці можуть краще відживляти ся з причини низки цін продуктів і кращих заробітків.

Духове життя наших зарібників, що правда, ще дуже скурене в порівнанні з зарібниками західних народів, все-ж таки дечим вище від галицького двірського наймита. Живучи по містах, тим самим маючи більшу нагоду познайомити ся з дечим, почути й бачити дещо, часто пристають до робітничих організацій або міжнародніх спілок, або вписуються в члени наших українських „Союзів“, читають часописи та книжки, наскільки лишається ся їм на се часу поза годинами праці так, що все те разом має часто-густо добрий вплив на тямущого зарібника. Одну дуже лиху сто-

рону мають за собою наші зарібники по містах в Америці, що без тями нераз запивають ся, через що стягають сором на наш народ в очах чужих, за що й порядні люди мусять червоніти й соромити ся. Не хочу на сїм місцї очернювати, буцім-то всії українські зарібники в Америці були-б п'яногами й мочемордами, бо на ту дорогу пускають ся лише байдужні й нічим не звязані очайдухи, які виїхали до Америки на заробітки. Отся хиба дуже грізна для нас в Америці й пожирає багато жертв.

Життє наших фармерів в Америці можна схарактеризувати коротенько „життєм пустельників“. Кождий фармер (господарь) осів ся на своїй фармі й живе на самоті, а не так, як у Галичині, по селах, бо сусід від сусіда мешкає кільометр або й більше. Маючи багато землі до управи, фармери працюють від досвітку до ночі, головно літом мають так багато праці, що нераз мусять працювати в неділі та свята, щоб зібрати урожай. Та за тяжку працю поводить ся їм далеко краще на їх фармах, ніж у родиннім краю на декількох моргах чи десятинах ґрунту, мають по-достатком „землі й волі“. Духове життє обмежується лише читаннем часописей і книжок зимовою порою та в церквах, які є всюди по оселях наших емігрантів. Недостас їм уже того, що мають зарібники по містах, — себто нагоди сходити ся на всякі віча, збори й бути в контакті частійше з людьми. Також і школи по таких оселях фармерів не відповідні, часто зачинені з недостачі вчителів, нераз без пожитку, хоч і відчинені, бо або задалеко, або дороги заприкі, що не дібрati ся до них, головно весною та в осени. Загалом духове життє на американських фармах не дуже завидне через ту розсипаність господарств і простір, який віддалює одного від другого, утруднює всякі частійші сходини та зносини. Та нашим селянам живеться з тим не зле, бо вони головну увагу звертають на фізичні вимоги й матеріальну сторону життя, — а маючи подостатком землі під управу, вільні пасовища, вільні лови, вільну риболовлю, до несхочу палива з лісів, які марнують ся даром,

чують ся зовсім задоволеними й щасливими на самотніх, ізольованих американських фармах.

Культурні організації українських емігрантів в Америці.

Найперше хочу звернути увагу шановних читачів на той факт, що разом з нашими емігрантами до Америки поїхало дуже мало правдивої інтелігенції. Їхали переважно біднійші селяне, двірська служба, слуги, міський пролетаріят, а процентово дуже й дуже мало свідомих одиниць, які звичайно дають почин до всякої культурної праці серед народу. Ті елементи, що виїхали, були переважно або неграмотні, або мали дуже мало спільногого з грамотністю; опинилися серед чужого світа, серед інших обставин, між чужими людьми, без знання якоєсь західної мови та до того ще й без сотика в кишені. Тому гадаю, що ніхто не візьме їм того за зло, що в перших роках на еміграції зробили так само мало на культурнім полі, бо загально люде признають, що вимоги жолудка й дах над головою перші. Я навмисне хотів звернути на сей факт увагу, щоб до культурних організацій Українців в Америці не прикладали люде кождий своїх мірил, а радше мірил старого краю, де все від літ урегульоване й усталене, бо наслідком прикладання мірил іншого краю й вироблених серед інших обставин люде часто-густо розчаровують ся, попадають у зневіру й махають рукою на всякий рух серед Українців в Америці, хочби й як оживлений.

Під культурні організації я підтягну всякі справи культурної праці Українців в Америці на полі шкільництва, видавничого й часописного руху, як ріжних товариств, читалень, спілок, брацтв і т. ин., дальнє політичні угруповання та змагання або радше приготовання до них і церковні громади, які серед наших емігрантів є першим обєднюючим чинником.

У Злучених Державах.

Церква.

Перші організації, які повстали серед наших емігрантів в Америці, були церковні греко-католицькі або православні громади. Такі громади завязувалися головно по містах, будували зараз церковні domi, запрошували до себе священиків, — які головно приїздили зі старого краю, та завжди старалися приєднати як найбільше членів до своєї церковної громади, щоб лекше було все оплатити. В Америці ніяка церква не злучена з державою й ніхто не дістає державної грошової підмоги на церковні цілі, тому будовання церковного domu й удержання його, оплачування душпастиря все йде з приватних церковних складок членів. Хто добровільно впишеться в члени до церковної громади, той платить, хто не записується, той нічого не дас на церкву. Всі віроісповідання мають повну свободу, які вони там не були-біде вони не повстали-б. Правительства в Америці дають усім цілковиту свободу та всіх ставлять на рівні перед законом держави. В самих початках нашої еміграції в Злучених Державах повстали були на релігійнім полі різні замішання, непорозуміння, сварки та процеси. Правда, вони й до сьогодні не перевелися, та вже не виступають так часто, відколи церковна справа урегульовалася з приїздом до Злучених Держав епископа С. Ортинського, осідком якого є місто Філадельфія. Причин тих релігійних замішань і непорозумінь треба шукати в впливах різних людей і сект, з якими стрінулися наші емігранти в Америці, як також у тім, що там з'їхалися люди з різних сторін, незнані собі, невирозумілі; тому й так тяжко їм було й с pogодитися. Все те вже трохи відшуміло, але не зовсім, бо є ще багато слідів тут і там. На велику шкоду українства виходить ще те, що буковинські Українці в Америці, не будучи в силі організувати відруб-

них православних громад, лучать ся разом з російськими „батюшками“ в церковні громади. Й тим підпомагають зрист „москофільства“ серед українського народу на вільній землі.

Запомогові товариства.

Другою найбільш пошиrenoю організаційною формою між українськими емігрантами в Злучених Державах є ріжні запомогові товариства, чи так звані „Союзи“. В отсих „Союзах“ маємо пункт опору всякої культурної роботи між Українцями в Америці. Вони групують коло себе сливе всіх наших зарібників-емігрантів і крім самого грошевого забезпечення ѹ помочи дають своїм членам і духову поживу. В першій мірі ріжні „Союзи“ були з'організовані на те, щоб стягнути всіх наших зарібників в асекураційні товариства ѹ тим робом забезпечити їх перед випадками ѹ їх родини на випадок смерти, окалічення ѹ т. ін.

Пізнійше „Союзи“ розросли ся в більші товариства, згromадили більше число наших зарібників по ріжніх містах у філії „Союзів“, перевели тіснійшу організацію центральних управ і сьогодні представляють поважні організації. Члени вписують ся до ріжніх відділів чи філій „Союза“ за заплаченнем означеного вписового ѹ потім місячної постійної вкладки. На випадок якогось окалічення чи ушкодження член дістає місячну запомогу, а на випадок смерти його родина дістає посмертне. Крім того кождий член „Союза“ дістає часопись, яку видає центральна управа, як також і ріжні видання, коли є такі. Побіч, часто разом з тими філіями „Союзів“ ідуть у парі читальні, клуби, співацькі чи драматичні товариства, в яких зароджують ся всякі почини громадської ѹ культурної діяльності. Між тими „Союзами“ найбільш вибили ся досі: 1) „Український Народній Союз“, 2) „Народній Союз“ і 3) „Провидіннє“ з їх органами „Свободою“; „Народною Волею“ ѹ „Америкою“. При центральних управах „Союзів“ існують також „Профспільні Комісії“, цілю яких є ширити освіту серед своїх членів.

Шкільні справи.

На шкільнім полі серед Українців у Злучених Державах нема чим похвалити ся тому, що школа під управою правительства є школою для всіх народностей. Уже знаємо, що наші емігранти в Злучених Державах осіли ся по містах побіч інших емігрантів з Європи, тому діти їх усіх сходяться разом у школі, в якій учителює Американець, послугуючи ся англійською мовою як викладовою. В таких то школах зачинається асиміляція вже між дітьми. Приватних народніх або середніх шкіл наші емігранти не мають, бо так званих парохіяльних шкіл при церквах, де вчати дяки-чителі, не можна брати поважно. Словом, уся наша молодіж у Злучених Державах виховується в тамошніх державних школах, які є чисто американськими.

Політичне життя.

Як нічого не зроблено на полі шкільництва, так ще менше було заходів, щоб робити щось на політичному полі. В Злучених Державах змагаються між собою дві могутні партії, республіканська й демократична, беручи в свої руки правління раз одна, то знов друга. Наші емігранти із за того, що не знають англійської мови, через що недоступні для них політичні часописи й ріжні видання, як також і через неспевність, чи лишать ся в краю, ставлять ся до політики пасивно, значить, не беруть у ній ніякої діяльної участі, а коли деякі беруть малу участь, голосуючи на одну або другу партію, то роблять се не з власної волі, але радше сказати, партійні агенти просто силою тягнуть їх до виборчої урни в день виборів, перекуплять або залякають, що відберуть їм заробіток, коли не голосуватимуть на їх кандидата. Виборчі перекупства, шахрайства, налякування найбільше практикуються партійними агентами серед чужинців, як наших, так і всіх інших, що приїхали до Злучених Держав

у старшім віці й прийняли горожанство. Фактом є, що сливе всії наші емігранти приймають горожанство Злучених Держав по п'ятьох роках від приїзду, хиба з виїмкою тих, що мають замір як найскорше вертати до рідного краю, ѹ се прийнятте горожанства вже управнює їх до голосу при всіх політичних виборах. Та ніщо нам із того, бо ті голоси гублять ся. Своїх кандидатів дотепер наші емігранти не ставили, бо не було ніякої ширше зорганізованої політичної акції. Справою зорганізовання ширшої політичної акції мав зайняти ся Сойм американських Українців, що недавно відбувся (з кінцем 1915 р.) Що з того вийде ѹ може вийти, побачимо в будучності.

Преса.

Дуже багато, а може ѹ найбільше для освідомлення ѹ зорганізовання культурної працї роблять серед емігрантів у Злучених Державах тамошні українські часописи, як: „Свобода“, „Народна Воля“, „Америка“, „Гайдамаки“, „Союз“ і інші періодичні видання. Вище згадані часописи є в першій мірі органами котрогось з запомогових, асекураційних „Союзів“ так, що кождий член даного товариства одержує часопись, позатим розходить ся часопись і поміж нечленами, які вдома може навіть і не бачили часописи на свої очі. Правда, що своїм змістом сї часописи не завжди дописують, але з оцінкою їх можемо здергати ся, бо бачимо в них добру волю поліпшити ся, як також і те, що вони свою задачу робили, а робили її так, як уміли ѹ наскільки мали змогу. Від часу до часу появляють ся також і видавництва дрібних популярних книжок для народу, щось у роді книжок галицької „Просвіти“. В Злучених Державах було таке видавництво „ім. Бончевського“, а тепер веде ту саму діяльність „Просвітна Комісія“ при „Українськім Народнім Союзі“.

Такий менше більше закрій працї на культурнім полі серед наших емігрантів у Злучених Державах. Не все, да-

леко не все згадав я, що там робить ся, або дехто має заміри робити в будучності, бо я з гори обмежив ся подати рух тільки в головних нарисах. Можна на той рух махати рукою, як то багато й роблять люде, які виробляють собі погляди на справу, хто знає, з чого, тільки не з речевого знання обставин і людей, які є творцями даного руху чи напряму. Та коли взяти під увагу ті тверді, нам чужі, або, найкраще сказати, скрутні обставини, серед яких описали ся в самих початках наші земляки в Америці, то все те, що вони дотепер зробили на культурнім полі для себе та для всеукраїнської справи, дас найкраще свідоцтво для них, є вельми вдоволяючим і становить запоруку, що вони на будучність не пропадуть і зроблять більше по силам.

В Канаді.

Дещо інакше представляється справа з культурними організаціями серед Українців, що мешкають у Канаді. Головну роль грає тут те, що в Канаді наші емігранти осілися на фармах (хуторах), загосподарили ся й зостають ся на місці постійно, мешкають разом в якихось околицях так, що можуть творити маленьку „державу в державі“ й, колиб мудра організація, мали-б немалий вплив на державну політику Канади. Зате-ж у Злучених Державах, як я вже згадував, наші емігранти більш розкидані, й то по містах, де звичайно гублять ся серед чужих, не мають нічого певного в руках, бо сливе всі є денними зарібниками й притім перелетними птахами. Та вертаю до Канади.

Культурні організації канадійських Українців не ріжнуться від організацій Українців у Злучених Державах в основах, тільки в проявах і можна-б їх підпорядкувати під 1. церкву, 2. школу, 3. політичні організації й 4. пресу.

Церковні справи.

Церква також у Канаді була серед наших емігрантів першим осередком, коло якого групував ся весь рух, і вона перша стягала під свої крила цілі маси нашого робітництва, радше сказати-б, не давала їм губити ся й тонути в чужім морі. Де ні осіли ся-б наші емігранти в Канаді, так завжди першою організацією, яка вязала їх в одно тіло, була церковна громада. Тут вони сходилися як на спільнім ґрунті й уже через таке сходження вміли себе відрізнити від інших груп і інших народів і брали ся до творення власної організації, хоч вона й обмежувала ся тільки на церковну громаду та вибудоване церковного будинку. Та все-таки був се почин самопочуття й самоозначення. Вже по декількох літах замешкання наші емігранти в Канаді взяли ся до організовання церковних громад і вкрили всі заселені ними кольонії сітю менших і більших парохій. Тих парохій не треба так розуміти, як парохії в ріднім краю або в Злучених Державах, де люди мешкають близько один другого, по селах або по містах і мають можливість часто сходити ся й порозумівати ся. В Канаді, з виїмкою кілька десяткох міських парохій, усі решта розкинені далеко й широко по канадійських степах. Сама розсипаність осель уже унеможливило або робить великі труднощі зорганізованию й удержанню гідної парохії чи церковної громади. Такі парохії по фармах нераз мають по більше ніж 50 кілометрів вздовж і вшир, а всього двіста або триста членів. Простір, віддалене тут великою колодою під ногами. Тому то такі парохії дуже рідко удерживають постійного священика, а лише час від часу приїздять до них священики, відповідно до умови раз або два рази на місяць на неділю або яке свято. Цілковите удержанне церкви й винагороджене для священика йде з приватних складок церковних членів. Не завжди приходить то гладко зорганізувати церковну парохію між людьми з ріжних сторін, а то й країв. Вони вже

всі там трохи заражені ріжними впливами, кождий уважає себе здібним рішати спірні теольоїчні питання, багато говорити й спорити про релігійні справи, а декотрі так далеко заганяють ся, що самі перекидають ся нагло в священиків. Нарід на те все дивить ся з огорченнем, але з недостачі інших і ліпших приймає часто й таких, хоч проти волі. Так демократизується релігія й церква в Америці серед наших емігрантів загалом. Серед такої мешні й зародила ся нова релігійна секта в Канаді, почином якої була недостача священиків загалом і з якої скористав пройдисвіт монах Серафим і почав організувати відрубну церкву серед наших емігрантів у Канаді, так звану „Незалежну Церкву“. З усього того нічого путнього не вийшло, бо Серафим поординував на своїх священиків малоосвічених людей, а то і звихнених морально. Сей рух пізнійше розбився й уже сливе потух, хиба що свідомійші з висвячених Серафимом пішли на услуги протестантській „Пресбітеріянській Церкві“ та стараються тепер вербувати наших людей до протестантської церкви. Самим протестантамходить менше про те, щоби зробити наших людей протестантами, як про те, щоб їх утягнути в свої організації, щоб тим скорійше їх засимілювати. Ся кампанія навертання наших людей на протестантів для нас дуже згубна, бо забирає нам людей, вносить заколот і ширить сектанство; та, на жаль, вона найшла між нашими емігрантами людей, що ьзяли ся за неї й даліше ведуть, хоч з дуже малими успіхами. З Канади сей рух перенісся й до Злучених Держав між наших емігрантів, має по декількох священиків, як у Канаді, так і в Злучених Державах і дві часописи, які називають себе релігійними, „Ранок“ у Канаді й „Союз“ у Злучених Державах. Чи сей рух удержить ся на даліше, чи ні, залежить головно від такту самих наших греко-католицьких священиків.

Церковна справа в Канаді стала на ліпші основи з приїздом єпископа Микити Будки, осідком якого є місто Вінніпег у провінції Манітобі. Приїхало тепер уже й більше

священиків, заведено духовний семінар у Торонто, тіснійше поорганізовано більше число парохій, які вже сьогодні представляють ся далеко ліпше, ніж у самих початках, бо люди стали ся заможнішими, краще пізнали ся одні з другими та скорше приходять до згоди, коли ходить про якусь спільну афіцію. Найбільше парохій у Канаді розсипаних по фармах, які мають свої власні церковні будинки й, коли не вдержують постійного священика, то разом з сусідніми церковними громадами умовляють ся й беруть спільногого пароха або умовляють ся, щоб приїздив до них час від часу. По містах у Канаді менше наших парохій, хиба що по столичних містах і більше промислових, де є якесь число наших зарібників. Заслуга церкви, як у Злучених Державах, так і в Канаді коло вдереждання наших емігрантів при своїй народності велика, хоч часто недоцінювана.

Українське шкільництво.

Шкільні справи серед наших емігрантів у Канаді стоять у дечім краще ніж у Злучених Державах, а тому краще, що самі наші емігранти мають слово в шкільній управі. Шкільні округи в Канаді так поорганізовані, що на кождих п'ять кільометрів по фармах має бути школа. В такій окрузі звичайно від 30 до 40 господарств, а дітей у шкільнім віці бував від 20 до 40 душ, не завжди однаково. Ті, що мешкають у шкільній окрузі, будують шкільний будинок, самі приймають собі вчителя, значить, мають вибір і можуть прийняти такого, котрий їм більше до вподоби. Державна „Шкільна Рада“ дбає тільки про кваліфікації вчителів, дає до кожної школи шкільні підручники й має нагляд над провадженням шкільної науки, посилаючи своїх інспекторів. План шкільної науки, уложений „Шкільною Радою“, одинаковий для цілої провінції. Розуміється ся, що вчителі там не придержують ся його так невільничо, як напр. у Галичині, бо мають більшу свободу й, де треба того, неконче руководять ся планом шкільної науки, а обставинами. Справами

шкільної округи займається виключно трьох людей, вибраних до „Шкільного Комітету“ громадянами даної шкільної округи. Вони накладають податок, збирають його, дбають про удержання шкільного будинку, приймають учителя до школи, а з усієї діяльності подають тільки звідомлення разом з своїм учителем до правительства, чи краєвої „Шкільної Ради“. Народні вчителі в Канаді залежні лише від шкільних комітетів, а ніколи від інспектора або центральної „Шкільної Ради“; місячна платня починається від 50 доларів на місяць, залежить від кваліфікації, яку вчитель має (є три ступні), а доходить і до 100 доларів на місяць і вище. Все це відноситься до народної школи.

Маючи повну шкільну автономію, кожда шкільна округа має вільну руку взяти собі вчителя, якого хоче, віддалити його в кождий час, навіть і серед шкільного року, коли вчитель не сповняє своїх обовязків совісно, може дати вчителеві вищу платню, уладити шкільний будинок до вподоби, а також і користати з закону, який признає, що в кождій шкільній окрузі, де більшість становить якась одна народність, у школі тої округи дозволено вчити в шкільних годинах щоденно одну годину матірної мови дітей народності, яка переважає. А саме тому, що наші емігранти осіли ся масово, збитими оселями й творять чисто — українські шкільні округи, переважно завжди беруть до своїх шкіл учителів — Українців і користуються із цього закону, що дотикає чужих мов.

Серед народного вчительства в усіх трьох західних провінціях Канади, себто в Манітобі, Саскачевані й Альберті, є вже велике число народніх учителів Українців. Дістають вони освіту головно по державних учительських семинарах, вмисне заложених для виобразовання нашого вчительства. Сих семинарів у містах: Брендоні, Реджайні й Вегрівіль не можна вважати чисто українськими, бо їх завело правительство на те, щоби знищити українство, як і всяку іншу відрубність, а вщіпти в них державну й національну ідеологію, себто англійську (Канада є англійською

кольонією). Викладова мова в згаданих учительських семинарах, як і всюди по народніх школах, англійська. По тих учительських семинарах навіть не було українських професорів, аби вивчили будучих Українців—учителів поправно писати їх читати по українськи. Аж по великих клопотах, домаганнях і народніх вічах удається наклонити правительство, щоб до учительських семинарів допущено й професорів української мови. Власти приймають Українців—професорів дуже нерадо й тільки зносять їх під напором опінії українського населення в сїй або другій провінції. До добрих сторін тих учительських семинарів треба зачислити те, що вже саме сходженне разом української молодіжі в шкільній лавці в одній інституції є дуже корисним для нас, бо коли одні менше свідомі національно, інші будуть більше свідомі й так свідомість рік з роком вирівнюється й уже не так губить ся наша молодіж, якби до цього прийшло по чисто чужих інституціях. До розбудження національної свідомості, самопізнання серед учительства, причинюється також своя тамошня преса, література й ріжні дрібні видання. Те учительство несе потім дальнє набуту свідомість поміж українських дітей по всіх закутинах західних канадських степів. У всіх трьох західних провінціях Канади в яких чотири сотні чисто українських, або з малою домішкою чужого елементу, шкільних округів, в яких управляють українські шкільні комітети. Народніх учителів—Українців, правда, нема так багато, щоб обсадити всі українські округи своїми вчителями, бо вчителів там завжди недостає. Учительство в Канаді не вважається ся ніяким званнем, а лишень переходовим станом. Найбільше вчителів приманює до себе більше поплатна торговля та промисл, ледви котрий учитель учителює довше ніж чотири, пять літ, доки не вмotaється ся в якийсь інтерес. З твої причини народне шкільництво стоїть низько в західній Канаді, бо завжди недостає досвідчених і добре вишколених учителів. Учительські Українок є дуже мало, нема навіть 2% серед українського народного учительства. Між Англійцями знову процентове

відношене відворотне, в них далеко більше вчительок ніж учителів. Причина цього явища те, що наші емігранти не радо посилають своїх доньок до вищих шкіл.

Середніх шкільних заведень, як гімназій, ліцеїв і т. ін., не мають Українці в Канаді, а не мають їх поки-що тому, що дотепер не зорганізували ніяких тривких загальнонародніх організацій. Роблено вже там нераз заходи основувати приватні бурси, та заходи вдавали ся лише чистинно, або зовсім ні, а все через простір і розсипаність осель. Все-ж-таки є добре вигляди в Канаді, що шкільна справа серед наших емігрантів поліпшить ся в будучності, бо контингент українського народного вчительства росте з кождим роком.

Політичні проби в Канаді.

Про політичні організації Українців у Канаді буде можна говорити хиба за яких десять літ або й пізнійше, бо вони поки-що тільки плянують ся. В західних провінціях Канади є яких 15 виборчих округів, заселених самими Українцями, даліше є таке саме число або й більше, де українські емігранти мають більшість або можуть творити більшість при виборах, входячи в компроміси з іншими народностями. Є знову також багато таких округів, де Українці можуть рішати своїми голосами, яка партія буде допущена до правління. Справа зовсім певна, що українські емігранти в Манітобі, Саскачевані й Альберті, якби їх розумно зорганізувати в політичну одиницю, становили-б важну політичну групу й правительство згаданих провінцій мусіло-б рахувати ся з нею. Коли до того додати той факт, що в згаданих провінціях мешкає також велике число Німців, Французів, Ісландців і Шведів, якби вони також були поорганізовані в політичні фракції, то тоді сойми згаданих провінцій були-б сливе інтернаціональними. Чи до того прийде коли, не можна тепер сказати, хоч заходи роблять, як одні, так і другі.

В Канаді існують дві великі політичні партії, ліберальна й консервативна, ріжниця між ними не велика й обидві вони не є в дійснім значенню того слова ані ліберальними ані консервативними, а лише тає названі для розріжнення слідом за партіями в Великій Британії. Як ліберальна, так і консервативна партія складається з капіталістів, адвокатів, лікарів і загалом з заможнійших класів, а пролетаріят тулиється або до одної або до другої партії, залежно від того, котра має ліпших агітаторів-агентів. Є також і соціалістична партія з політичною програмою, та вона поки-що маленька й слабенька.

Наші емігранти голосували дотепер то на одну, то на другу партію, а головно на ліберальну, тому тільки, що та назва звучить гарнійше. В останніх часах почали вже ставити своїх кандидатів Українців по ріжних округах, як до повітових тіл, так і до провінціальних соймів. У самім столичному місті Вінніпегу вибрали Українця міським радним, у провінції Альберті два Українці кандидати до сойму перемали тільки декількома голосами при останніх виборах в 1913 р., а при останніх у Манітобі в 1915 р. вибрано одного Українця до провінціального сойму з виборчої округи Гімлі (Gimli), а в багатьох повітових радах, так званих муніципалітетах, засідають Українці радні або й цілу повітову раду мають у своїх руках.

На загал наші емігранти в Канаді поки-що вчаться політиці й приглядаються до неї, беручи активну участь заразом в одній або другій партії. Відрубної політичної партії ще не пробували організувати, але є багато познак, що таку засновують, подібно, як се зробили Французи в провінції Квебек (східна Канада), організуючи „Французьку Національну Партію“. До такої акції недостає нашим емігрантам головно добрих провідників, вишколених у тамошніх обставинах і в англійській політиці. Саме через те наші емігранти грали дотепер тільки підрядну роль в політиці, були купним товаром у день виборів, полем для попису ріжним політичним махерам. Та, здається ся, час не

далекий, коли сю недостачу людей бодай в часті усунеться й наші емігранти в Канаді візьмуться до чистішої політики та на власну руку. А се буде можливе аж тоді, коли матимуть відповідних людей, яких можна-б вибирати на народніх заступників. Траплялися дотепер уже випадки, що нарід хотів ставити своїх кандидатів при політичних виборах, та не було кого ставити споміж своїх так, аби за нього пізніше не соромитися; як також і партії часто оглядалися вже нераз за Українцями кандидатами, які кандидували-б з рамени їх партії, бо тим способом могли лекше стягнути для себе голоси українських емігрантів, та на великий жаль не було відповідних людей до посолського стану. Розуміється ся, як усюди й у кождий час, було й у Канаді досить аспірантів до кандидатури, однаке всі вони не надавалися через своє неуvtво, незнаннє англійської мови, історії, місцевих обставин і навіть елементарних засад політики. Та виборці з самозрозумілих причин не далися звести таким людцям, хиба дуже рідко.

До федерального парляменту Канади, осідком якого є Оттава (східна Канада), українські емігранти не ставили ще своїх кандидатів, бо політичні округи, з яких виходить посол до федерального парляменту, дуже великі й се вимагало-б доброї організації та приготовання, щоб переперти свого кандидата. Та хоч ті округи дуже просторі, є між ними й такі, в яких українські емігранти мають абсолютну більшість, — яких п'ять округів у західній Канаді, — в інших знов округах становлять коло 40 процент, де також могли-б ставити своїх кандидатів, зискавши попереду поміч якоїсь іншої народності. Та таких зусиль і проб дотепер практично не роблено, а лише обговорювано, але не виключене, що з балаканини прийде до чогось реальнішого.

Преса в Канаді.

Українська преса в Канаді особливо заслугує на те, щоб піднести її значіннє й необхідність у культурній ро-

боті наших розсипаціях по розлогих степах емігрантів. Вона в початках була сливе одиноким засобом, при помочі якого люди знаходили себе й порозумівалися, одиноким речником змагань, потреб і справ нашого емігранта в Канаді.

Яких двадцять літ тому почала йти українська еміграція масово до Канади з Галичини й Буковини, та в самих початках звернула ся до західної Канади на державні вільні землі. Тодішнє ліберальне правительство хотіло використати хвилю та вмовити в наших емігрантів, що то його в тім заслуга, що їх пустили до Канади, й зискати наших земляків для своєї ліберальної партії. В Канаді бо кождий, що проживе три роки, може прийняти горожанство й тоді вже має право голосувати при всіх політичних державних виборах. Ліберали взяли ся для цього до такого способу: заснували першу українську часопис у Канаді „Канадський Фармер“, яка й досьогодні виходить тижнево. Ся часопис була в першій мірі політичним органом ліберальної партії й мала за задачу переконувати наших емігрантів, що політика ліберальної партії ліпша й корисніша ніж інших партій, і загалом служити партійним інтересам.

Редакція часописи була завжди в руках Українців редакторів і вони, наскільки вміли й хотіли, могли робити багато для української справи. І так воно й було, що ся перша українська часопис, хоч партійна й властиво ворожа нам, робила нашим емігрантам великі прислуги; кажу, в самих початках, коли не було ніякої іншої преси й просто не можливо було зорганізувати щось через те, що люди були розсипані, бідні, не знали ся одні з другими так, що було просто неможливе, щоб вони могли лучити ся разом до якоїсь спільної культурної праці. З ліберальної партії взяли собі приклад і політики консервативної партії, засновуючи й собі український орган „Слово“ для обстоювання інтересів своєї партії. Сю часопис так само, як і першу, редактував редактор Українець так, що він попри партійні інтереси міг багато робити й для народної справи

наших емігрантів. Так і було протягом кільканадцятьох літ, що всякі народні інтереси наших емігрантів у Канаді заступала тільки політична партійна преса, бо своєї широ-народної, самостійної, не було. Можна сказати, що всяка народня робота серед наших емігрантів у Канаді видряпала ся до гори на плечах партійної преси, бо всякі почини до культурної народної роботи обговорювалися перед рішенням у тих часописях. Аж пізніше вже з'явилися інші органи, більше свої, бо видавані самими Українцями й оперті на українських організаціях чи інституціях. Таким є в першій мірі тижневник „Український Голос“, який групує кругом себе сливу всю українську інтелігенцію в Канаді й заступає всякі українські справи. „Канадійський Русин“ є знов органом греко-католицької церкви, заразом єпископа М. Будки; дальнє соціалісти видают також тижневник „Робочий Народ“, який заступає інтереси українських зарібників соціалістів; протестанти видают „Ранок“ для навернення греко-католиків на протестантизм, головно до презбітеріянської церкви. Всі вище згадані часописи друкуються в Вінніпегу, столичнім місті Манітоби, та звісі розходяться по цілій Канаді. Поза тим виходили або виходять й інші, як не партійні, то таки й чисто ґешефтирські (бізнесові) часописи в українській мові, як „Новий Край“, „Канада“, „Новини“, „Канадієць“, заслуг котрих також не можна не доцінювати на чужині, вже бодай через те, що друкуються рідним словом і відтягають нашого емігранта віддалі гірших американських бізнесових газет. Коли такі часописи появляються в ріднім краю й роблять конкуренцію своїм гарним часописям, в такім випадку небажані, але коли вони появляються між нашими емігрантами серед чужого моря, то все, що друкується й розповсюджується в рідній мові емігрантів, треба інакше оцінювати.

Багатьом читачам уже й відома мабуть ефемеричність української американської преси; одні повстають, інші зникають, все з новими й шумними програмами, друкуються місяць-два, а потім упадають. Сеї прояви не треба зле розуміти

й надто суворо осуджувати, бо саме се живий доказ, що національне життя та свідомість не завмерли, а пробивають ся тут і там, шукаючи собі відповідних доріг і напрямів, і саме серед цього шукання блукають, гублять ся, не знають ніяких норм і тому то часто-густо українська преса в Америці без витиченого напряму, пестра, без власного обличчя так, що нераз аж гайд збирає, коли її читати. Та ефемерність має також ще одну причину: політичні партії перед виборами на два або три місяці почнуть видавати українську часопись у своїх власних інтересах, яка виходить тих декілька місяців і зробить свою місію, чи не зробить її, по виборах щезає, бо другі будуть аж за чотири або п'ять літ.

В Америці загалом, як у Злучених Державах, так і в Канаді та Бразилії українська журналістика має багато недостач. Недостає там фахових, добре вишколених і інтелігентних журналістів. Редактори часописей дуже часто міняють ся, беруть ся до редагування, коли з далеко ліпшим успіхом могли-б що інше робити, входять з іншими часописями, групами або просто особами в неймовірні лайки і так з'їдливо нищать уявленого противника, що коли нераз візьмеш якесь число американської української часописи, то найдеш цілу повінь особистих нападів без змісту та змислу. Потішити ся можна тим, що вже в останніх часах українська преса в Америці трохи прочищується і береться більше за народну справу, ніж за особисті підрахунки осіб одної групи з особами другої групи. Через той лайливий тон у часописях американські Українці витратили багато сил і часу на дрібно-партийні сварки, бо ті часописи вносили тільки роздор, шкідливе роздробленнє й селяли загальний розбрат. Вина в тім головно тих людей, що брали ся видавати й редагувати часопись, не маючи ніякого поняття про значіннє й завдання преси. Та лихий сей стан, як я вже згадав вище, переводить ся. І чим скоріше переведеть ся, тим ліпше, бо своя рідна часопись для вигнанців на чужині має вельми велике й неоцінене значіннє.

Головні недостачі.

Показується ся, що найбільшою недостачею в Канаді серед українських емігрантів є відсутність загальних, всеобіймаючих культурних, політичних і економічних організацій і товариств. У Злучених Державах сю недостачу, здається мені, вдоволяючи заступають запомогові „Союзи“, як от „Український Народний Союз“ і інші. В Канаді подібних асекураційних союзів нема й не буде, бо нема для них ґрунту. В Злучених Державах наші емігранти становлять саму робітничу клясу, яка залежить від щоденного заробітку й приневолена шукати якоєсь опори на чорну годину в таких асекураційних „Союзах“; у Канаді велика більшість наших емігрантів є власниками землі, мешкають на своїх фармах, є, так сказати-б, своїми панами й не потребують журити ся, що завтра йтиме дощ і не буде на два, три дні праці. Через такі то причини не організовано в Канаді таких союзів на взірець „Українського Народного Союза“ й інших у Злучених Державах. За те є в Канаді багато інших дрібних організацій, які роблять культурну роботу й сяк-так удоволяють потреби наших емігрантів. До таких треба зачислити сотки читалень з маленькими бібліотеками, розсипаних по фармах у цілій західній Канаді між хліборобами; драматичні та співацькі товариства по більших містах; українські народні доми по центральних містах, як Вінніпег, Брендон, Едмонтон і інших; дві чи три бурси для молодіжи, щоходить до середніх шкіл, а передовсім організації англійсько-українських учителів у провінціях Манітобі й Саскачевані. Народні учителі Українці в провінції Манітобі зорганізувалися вже який десяток літ тому в „Організацію англійсько-українських учителів“, до якої вступило більше ніж сотня учителів, пізнійше завели таку саму організацію й народні учителі Українці в провінції Саскачеван, стоячи в близьких зносинах з учителями з Манітоби. Щілями сих організацій є на першім місці дбати про права рідної мови в народній школі, старати ся збільшувати число українського

народнього вчительства, поширювати національну свідомість серед дітвори наших емігрантів через сходини й бібліотеки по одноцільнім пляні й загалом дбати про потреби нашої дитини в чужій школі з чужою викладовою мовою. Організації вчителів поки-що не видають ніякого свого власного органу, хоч плянують уже давно приступити до видавання такого, та заки він буде, вчительські справи поки-що обговорюють ся в тижневнику „Український Голос“, друкованім у Вінніпегу. Згадані вчительські організації, що правда, не можуть робити й не роблять так багато, як подібні організації в інших краях, через віддаленість й розсипаність, учителі не можуть частіше з'їхати ся ніж раз у рік на збори. Зате кождий учитель робить більше осібняком, оскільки може й уміє, в своїй шкільній окрузі. На річних зборах порозуміваються ся тільки, як вести акцію, означують своє відношення до правительства й інших учительських груп, ставлять домагання до правительства й радять над загальними справами, що відносяться до народного шкільництва.

Кажу ще раз, що всі ті організації й товариства існують осібняком, кожде для себе, недостас нитки, яка вязала-б у щось одне більше й загальніше, координувала їх сили й засоби та надавала всім їм більшого значіння й сили. Через те саме багато змагань пропадає марно, витрачується ся на пусто багато часу й гроша, розводиться дрібничкова партійність і сектанство, ріжні групи й партійки борсаються ся на розпуттю, самі не знають, куди йдуть і чого хочуть, нищать те, що вчора будували, безпощадно накидають ся на своїх ніби-то противників, — а все те наслідком недостачі освіти в людей, які беруть ся давати напрям - народній роботі й, замісць вести її, зводять на бездорожжа. Таку характеристику можна прикладти й до наших емігрантів у Злучених Державах, а не тільки в Канаді, та менше з тим, бо в останніх часах, як видно з американських українських часописей, українські емігранти в Америці пізнали свою помилку й безцільність дрібного

партизанства та беруть ся лучити ся в загальні всенародні організації, про що свідчить найкраще недавно скликаний „Сойм“ у Злучених Державах, цілю котрого було загальне порозуміння, злучення сил до спільної праці й поставлення дороговказу на будучість у культурній, політичній і економічній роботі серед наших земляків у північній Америці. Подібні змагання проявляють ся також серед Українців у Канаді й можливе, що по війні прийде до конкретного зреалізовання тих змагань.

Де кращі вигляди для емігрантів.

Найкращі умови й вигляди на будучість має наша еміграція до Канади, а то з таких причин: 1) В Канаді наші емігранти осідають ся на фармах, захоплюючи в руки землю, стають самостійними панами й не потребують скитати ся по ріжних заробітках. 2) Осідають ся масово по деяких кольоніях і є завжди в постійнім звязку з собою. 3) В меншій мірі деморалізують ся ніж зарібники по містах, живуть зовсім порядним селянським життєм. 4) З огляду на те, що осіли ся збитою масою, не так скоро асимілюють ся вони самі й їх діти, як ті зарібники, що осіли ся по містах і, коли не сьогодні, то завтра згублять ся й потонуть у чужім морі. 5) В Канаді наші емігранти скорше дістають право горожанства, бо вже по трьох роках замешкання, коли в Злучених Державах треба на се п'ятьох літ. 6) Дальше те, що в Канаді наші емігранти можуть організувати ся політично й прийти до політичного значіння в державі, вибирати своїх соймових і парламентарних заступників, мати вплив на народню школу, мати своє народне учительство, мати свої чисто-українські повітові ради („муніципалітети“) й загалом більшу спромогу жити національним життєм через навязування угод і компромісів з іншими народами Канади, як Французами, Німцями або іншими для зміцнення свого політичного впливу та значіння.

Тому еміграція до Канади є пораднійша, ніж до інших країв Америки, а навіть було-б дуже пожаданим якби наші

емігранти з Злучених Держав і півдневої Америки виємігрували по війні, як не назад до рідного краю, то до Канади й там масово осіли ся на землях в одній з провінцій, де вже є українські оселі. Тоді не розтрачували ся-б по ріжних закутинах Америки та здобули-б собі поважне політичне значіннє в Канаді, як також і ліпше матеріальне забезпечення для себе й потомства.

Асиміляція й культурні впливи.

Є багато людей, які придережують ся того погляду, що вся наша еміграція до Америки є великою національною втратою й раді-б еміграцію припинити, бо вважають, що кождий, хто виїхав до Америки й там на постійно осів, пропащий для українського народу, коли не він самий, то вже напевно потомство.

Зовсім справедливо, воно було-бдалеко краще, якби нашим селянам не треба було втікати до далекої Америки, колиб їм не заглядала в очі нужда й не приневолювала їх покидати рідних сіл і їхати в далекий світ. Та коли така еміграція є, — вона на мій погляд не є такою шкідливою, якою її вважають,— то найкраще близьше до неї приглянути ся, пізнати обставини, серед яких опиняють ся наші емігранти, та способи й засоби, якими чужинці хочуть засимілювати наших братів-земляків. Тоді й протиділаюча акція мала-б ліпші успіхи, бо показало ся-б, що асиміляція серед наших емігрантів не йде таким скорим кроком, як се дехто думав, живучи далеко від місця, й можна сказати, безпідставно голосить тривожні та розпучливі погляди, що, мовляв, всі наші заморські земляки поволі відчужують ся від рідного краю та пропадають. Про се може бути дві гадки.

Безперечно, що впливи вищої культури, оточення, взаємного спожиття, школи, театру і т. д. роблять свою асиміляційну задачу, але практика показала, що коли емігранти мають добре організації й виступають всюди спільними силами, то мають змогу узброти ся в ті самі засоби, всюди

підсувати й давати те саме, що дає американська культура. Так справа й маєть ся, але тільки в часті, тому й не слід тут говорити про те, що могло-б бути, або що повинно-б бути, а радше треба обмежити ся тим, що є й що грозить нам.

Споміж наших емігрантів в Америці найбільш наражені на асиміляцію наші зарівники по більших містах, а головно не так вони самі, — старші живуть духово „старим краєм“, — як їх діти, котрі ходять до американських народніх шкіл, всюди стикаються з англійськими дітьми, бавляться з ними, говорять лишею одною англійською мовою й виховуються тамошніми впливами, лектурою й часописями. Успішність тої асиміляції полягає властиво найбільше в тім, що Американці й Англійці роблять усе, лагідно, непомітно й тихенько, без шуму, як се дієТЬ ся в природі. Ніколи не роблять нічого силою або під примусом, нічого не забороняючи, як напр. говорити рідною мовою, читати рідну літературу, друкувати книжки й писати, виставляти в театрі народні драми, співати рідну пісню, — а навпаки, вони й радо всього того самі послухають, похвалять, будуть навіть усім тим одушевляти ся й широко розписувати ся по своїх часописях; але-ж заразом усе будуть послідовно й уперто тихцем і з усмішкою на устах підсувати також і своє — книжку, часопис, школу, церкву, товариство, театр, а вже передовсім свою мову. Мовою звичайно зачинають. Починають від такого аргументу: „Пощо тобі говорити інакшою мовою, ніж англійською, коли тебе не зрозуміють, не дадуть роботи, скоро довідають ся, що ти не вмієш говорити англійською мовою або що ти чужинець. Лішче забудь свою мову й говори лишею англійською, буде се для тебе краще“ і т. д. Розуміється, що такий матеріальний аргумент найбільше промовляє до наших і інших емігрантів і знаходить немало таких, кого переконує й бере з собою. Поза звичайною народною школою заводять для дітей емігрантів-чужинців недільні школи, куди втягають чи заманють дітей просто з вулиці, як не цукорком, то образком або дрібною монетою, а там уже музикою, співом, забавою зискають таких дітей

для себе; дальше заводять для чужої молодіжі приватні буреси, куди безплатно приймають нашу молодіж і дають їй можність вступати до середніх або вищих шкіл. Правда, вони заявляють, що роблять се все з альтруїстичних мотивів, та се, розуміється ся, звичайна вимівка всіх державних асиміляторів.

Поза шкільною дітворою другим найліпшим полем для асиміляції є дорослаюча молодіж, яка в молодім віці не одержала відповідної освіти, з чим звичайно йде разом і національне освідомлення. В віці від 15 до 20 року життя молодіжі наших емігрантів, коли вона вже вступає в службу, або до якихось зайняття, виявляє найбільший наклін цурати ся власного народу й зачисляти себе до другого, звичайно до народу, що переважає чисельно й панує. Річ природна та зрозуміла. У своїх не бачить того самого, нема такої сили, організації, товариської культури, ріжних культурних інституцій, тому й гнеть ся молодіж до чужої народності, гнеть ся або радше преть ся там, де бачить огладу, блеск, силу й вишну культуру. Тим впливам підпадають найбільше молоді дівчата наших емігрантів, які звичайно йдуть на службу по приватних англійських домах, хлопці також, але вже в меншій мірі. Не належить се до рідкості серед наших емігрантів в Америці стрінуги таких, що сьогодні називають ся Катерина, Тетяна, Гриць, Василь, а завтра будуть уже Katie, Tilly, Harry й William. Та нехай-би там зміняли вже імена, а то часто й назвища міняють так, що пізнійше ніяк добавити Українців в їх назвищах. Також багато наших українських дівчат вінчають ся з Англійцями або іншими чужинцями. І в тім нема нічого дивного, бо кожда така дівчина українського емігранта не побачить того самого в домі свого батька; в товаристві своїх так з нею не обійдуться й не пошанують, тому вони й хилять ся до блеску й політури. Вже далеко менше наших мужчин женить ся з дівчатами Англійками або іншими, звичайно через не-отесаність, недостачу освіти й загалом прикмет, які притягали-б когось, а не відтручуvalи, як се звичайно бувас в товариськім поведенню наших емігрантів. Старші споміж

наших емігрантів дуже рідко входять в приязні товариські зносини з Англійцями або Американцями, хиба лише оскільки сього вимагає спільна праця в фабриці, варстаті або деинде, головно через незнання мови, дальше недостачу освіти й второпості або, ліпше сказати правду, через те, що свідомійші чужинці сторонять від нашого емігранта в приватних, товариських зносинах, гидять ся ним й оминають його. Англієць чи Американець, коли розілить ся на нашого емігранта, ніколи інакше не скаже, як „dirty Galician“ або „dirty Slovak“ (брудний Галичанин або Словак), бо американський загал не розбереє в тім, чи ми Рутенці чи Українці, а звичайно називає емігранта по краю, з якого приїхав. Правда, що в відношенню до молодого покоління наших емігрантів ніколи так не ставлять ся, а навіть дуже похвально висловлюють ся про нього, про здібність наших дітей засвоювати здобутки вищої культури в короткім часі. Головно педагоги й учителі дуже підносять й величають здібність наших дітей до науки.

Захід і наш пересічний емігрант.

Про вплив західної культури на нашого емігранта, переселеного до Америки, треба-багато писати, щоб оповісти все в подробицях і дати вірний образ його нового духового обличчя. Все се тут не може мати тепер місця, хиба побіжно. Характеристичне для нашого емігранта-селянина те, що він чіпається ся гіршого боку чужої культури, присвоює собі в самім початку самі лихі сторони західної культури, а на добре навіть не зверне уваги, бо, що правда, він їх не бачить тому, що не має до того очей. У самих початках засвоюють собі наші емігранти все зло й облудне споміж тих суспільних кляс, серед яких вони обертаються. Піятка, розтратність гроша, пересада в одежі, бундочна зарозумілість саме через здобуття більше гроша, ніж вони мали в ріднім краю, се перші прикмети, які наш емігрант присвоює собі, й рідко котрий відбігає від них дальше, коли не підлягає ніяким іншим впливам як льокальним. Правдива

культура досягає тільки більше свідомих людей, людей з уродженою інтелігентністю й хистом спостерігання, які навіть через практичний щоденний досвід учатися дуже багато. Вся англійська література, журнали, політична преса, загалом усе друковане в англійській мові запечатане для загалу наших емігрантів, для всіх у старшім віці, бо їм недостає часу й може таланту на вивчення англійської мови так, щоб читати й розуміти літературу. Дальше огляда щоденного життя, товариські зносини — словом спосіб життя лишається ся в них такий самий, що й у старім краю, тільки з малими виїмками, бо наш емігрант під сим оглядом дуже консервативний і реформа йде дуже повільним кроком. Він дальше мешкає тісно, все в одній кімнаті, не носить ся чисто, лихо провадить домашню кухню, часто побиває свою жінку, не дбає за виховання своїх дітей, грубий у товариськім спожиттю, часто запивається; в забаві ніколи без того не обійтеться, щоб один другому не побив голови, з чого наши емігранти вже дуже звісні в цілій Америці, головно при всяких весілях і сходинах, навіть родинних. Правда, всі свідоміші одиниці, як також і молодше покоління, не поступають так і всюди червоніють ся за вчинки й поведіння своїх земляків. До зіпсуття та зведення на бездорожжа наших емігрантів причиняють ся в великий мірі маси ріжних сальонів і піяцьких нор, потім виборчі перекупства й шахрайства, в основі, розуміється ся, байдужність, легкодушність і темнота самого нашого емігранта, бо всім тим злам можна оперти ся, що багато й робить, якби тільки був розум у нашої людини.

Зовсім ліпше мається справа з молодшим поколінням, яке скорше виучується ся англійської мови, більше обертається в англійських кругах, ходить до школ, як [не в день, то до вечірніх, поза тим при варстаті чи в фабриці засвоює собі дуже скоро матеріальну західну культуру, бо се бачить на кождім кроці, й серед таких обставин живе, що вимагають як найскоршого присвоєння собі того, чим живе й послугується ся оточення. З духововою культурою серед

молодіжі наших емігрантів іде справа повільніше, але поступи все є й будуть, чим більше люде зживуть ся з оточенням, грунтовно пізнають обставини й, що найголовніше, коли прийдуть до самостійності в матеріальнім значенню того слова. В самих початках еміграції всі мусіли брати ся за обробленнє ґрунту (фарми), збудованнє хати, спрощене господарських знарядів, загалом за вдоволеннє елементарних конечностей, а пізніше вже можна було думати про школу, просвіту й організацію, а особливо про висиланнє своїх дітей до середніх і вищих шкіл.

Під нинішню пору багато молодіжі українських емігрантів побирає науку по американських середніх школах, як також і по університетах: у Злучених Державах по університетах східних стейтів, а в Канаді в манітобськім університеті в Вінніпегу і в Едмонтоні в Альберті. Багато з тих, що ходять, се гімназійні ученики зі старого краю, які там не покінчили науки й виїхали з рідного краю до Америки. Немалій процент між ними становить і молодіж, яка всю свою освіту, почавши від народної школи, побирала в американських школах в англійській викладовій мові, а сливе всі з них гарно говорять і пишуть українською мовою та є добрими й свідомими українськими патріотами, хоч багато з них родилося вже в Америці й виховалося серед чужих людей.

Емігранти й рідний край.

Про відносини американських Українців до рідного краю можна сказати і дещо втішне, як також і навідворот. Я вже вище зазначив, що загал наших емігрантів в Америці живе дальше духовим життєм „старого краю“, інтересується всячими вістками з рідного краю, читає старокраїві часописи, часто жертвуючи на ріжні фонди, призначені для несення матеріальної помочі організаціям у ріднім краю, але рівночасно також і дуже нарікає на „старий край“ так, що нераз можна почути терпкі слова з уст зви-

чайного нашого переселенця на адресу рідного краю. Також нерадо хочуть емігранти вертати назад до рідного краю, хиба ті, котрі виїхали з тим заміром, що колись вернуться. Та навіть і єї, повернувшись до рідного села, забирають родину й йдуть удруге до Америки. Лише що завдяки свідомійшим нашим одиницям, що виїхали до Америки, існують які такі духові звязки між рідним краєм і переселенцями, бо єї розуміють, чому мусіли виїхати й хто завинив у цьому, а простолюдин тільки нарікає на рідний край і багато не розумує, щоб пізнати причини свого виїзду, чи причини тих невідрадних обставин, що пхнули його на дорогу еміграції. Пояснити їому справу також не приходить ся легко, хоч і робить ся в єї напрямі дещо в тій цілі, щоб звязи вдержати на все, а також і намовити заможніших наших емігрантів вернутися назад до вітчини.

Щоб на все вдержати звязи з нашими переселенцями в Америці, варто-б і рідному краєви подбати про се, бо звідки не брати-б справи, то все з того вийде користь для самої вітчини, як також і немалій досвід, якого Українцям так дуже треба для будучої політичної незалежності. Ріжними способами можна піддержати такі звязки. Багато робить і робитиме старокраєва преса, звертаючи увагу на американських Українців, які все пильно інтересуються ся, що пишуть про них старокраєві часописи; далішее тим, що стягає українську молодіж з тамошніх вищих шкіл на студії до рідного краю та для познайомлення з українським питаннем, як також і велику місію можуть зробити поїздки поважних людей з вітчини до Америки з викладами, відчитами й т. д.

Зневірою, що всії заморські переселенці пропащи, не зробить ся нічого, бо се раз не сходить ся з правою, а потім вони самі дають про себе знати без ніякої помочи зі старого краю. Так само й апріорні осуди еміграції, її роботи, а головно способів ведення її, не повинні бути такі невірозумілі, як дотепер, бо коли візьметь ся під увагу обставини, місце й край, далішее рівень інтелігенції нашого пересічного емігранта, бо Гомера мало котрий з них читав,

тоді зрозуміємо, чому в них прийняли ся такі методи. Ліпше зближити ся, пізнати та порозуміти себе, ніж ставити ся негативно й осуджувати.*

* Колиб хто з шановних читачів хотів більше й докладніше довідати ся про еміграцію, хай звернеть ся до великої праці д. Ю. Бачинського „Українська Імміграція в Зединених Державах Америки“, том I, який обговорює головно еміграцію до Залучених Держав. У другім заповіджені томі, який ще не з'явив ся, буде мова про Канаду.

Накладом „Союза визволення України“ вийшла велика книга д-ра Степана Рудницького, проф. університету у Львові, п. з.

UKRAINA, LAND UND VOLK

(Україна, край і народ).

Се перший більший твір в німецькій мові, що займається Україною, значить цілім полуднем східної Європи, та гарно вилює прогалину, яка була досі в науці географії. Книжка повинна найтися в руках кожного інтелігентного Українца.

Ії зміст такий: Україна як географічна одиниця. I кн. Фізична географія. Положення й великість. Чорне море й його побережя. Загальний огляд будови поверхні України. Українські верховини. Українські височини. Українські низи. Ріки й річки України. Український клімат. Ростинний і звіриний світ України. II кн. Антропогеографія. Етнографічні граници України. Число й розміщення Українців по їх землі. Український народ яко антропогеографічна одиниця. Загальні замітки. Антропологічні прикмети Українців. Українська мова. Історично-політичні традиції та змагання Українців. Українська культура. Взаємини між землею й народом України. Економічно-географічний огляд України. Ловецтво й рибальство. Лісове господарство. Хліборобство. Садівництво й городництво. Скотарство. Мінеральні багацтва. Промисл. Торговля й комунікація. Области та селитиби України. Спис важнішої літератури та докладний показчик імен і річей.

До книжки додано 6 карт: поглядову фізичну карту України 1:5000000, геольогічну, тектонічно-морфологічну, кліматичну, ростинно-географічну й етнографічну карту східної Європи 1:10000000.

Замикають книжку 40 образків, що представляють краєвиди й народні типи України.

Видання дуже гарне та старанне. Карти й образки виконані дуже добре. Ціна в порівненню до величезних коштів накладу невисока: 10 кор. за брошуреваний примірник, а 12 К за примірник у гарній синій оправі з золотими витисками.

ВІСТНИК СОЮЗА ВИЗВОЛЕННЯ УКРАЇНИ

Орган Союза визволення України.

Виходить у Відні раз на тиждень.

Одинокий український тижневник всеукраїнського, самостійницького й безпартійного напряму.

Передплата: річно 15 кор., піврічно 8 кор., чвертьрічно 4 кор. 50 сот.

Редакція: **Wien, VIII., Josefstadtterstraße 79**

II. Stiege, Tür 19. — Адміністрація: Tür 6. — Tel. 13430.

Чек. конто: 107.090.

UKRAINISCHE NACHRICHTEN

(Mitteilungen d. Bundes zur Befreiung d. Ukraina)

Орган Союза визволення України.

Виходить у Відні раз на тиждень.

Одинокий український тижневник у німецькій мові всеукраїнського, самостійницького й безпартійного напряму.

Передплата: річно 4 кор., піврічно 2 кор., чвертьрічно 1·20 кор.

Редакція: **Wien, VIII., Josefstadtterstr. 79**

II. Stiege, Tür 19. — Адміністрація: Tür 6. — Tel. 13430.

Чек. конто: 107.090.